

dr hab. Grzegorz Lew, profesor uczelni
Politechnika Rzeszowska
Wydział Zarządzania
Katedra Finansów, Bankowości i Rachunkowości

Rzeszów, 04.07.2023 r.

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr. Andrzeja Nettera
z Współautorką mgr Dorotą Będział

pt. ***Audyt sprawozdań finansowych i jego wpływ na bezpieczeństwo obrotu gospodarczego***
napisanej pod opieką naukową prof. SGH, dr hab. Joanny Wielgórskiej-Leszczyńskiej

1. Uwagi wstępne

Recenzja została przygotowana na podstawie pisma Przewodniczącego Rady Naukowej Dyscypliny Ekonomia i Finanse Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie prof. dr hab. Bogumiła Kamińskiego, z dnia 9 maja 2023 r. Przedmiotem oceny jest rozprawa doktorska mgr Doroty Będział oraz mgr. Andrzeja Nettera pt. *Audyt sprawozdań finansowych i jego wpływ na bezpieczeństwo obrotu gospodarczego* w części, której Autorem jest mgr Andrzej Netter, sporządzona na podstawie wymagań określonych w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2003 nr 65, poz. 595 z póź. zm., t.j. Dz.U. 2017 poz. 1789)¹. Zgodnie z wymogami prawnymi rozprawa doktorska powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego lub oryginalne rozwiązanie problemu w oparciu o opracowanie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne, oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną Kandydata w danej dyscyplinie naukowej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

---

¹ Art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2003 nr 65 poz. 595 z póź. zm.) na zasadach określonych w art. 179 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018 poz. 1669 z póź. zm.)

2. Ocena zasadności podjęcia tematu

Audyt sprawozdań finansowych przeprowadzony przez niezależnego biegłego rewidenta w określony sposób gwarantuje, że informacje finansowe przedstawione w tych sprawozdaniach są rzetelne i zgodne z zasadami rachunkowości. Pomaga to w budowaniu zaufania zarówno inwestorów, jak i innych zainteresowanych stron korzystających z informacji zawartych w sprawozdaniach finansowych przedsiębiorstw i instytucji. Badanie sprawozdań finansowych pozwala także na identyfikację i zabezpieczenie interesów właścicieli badanych jednostek gospodarczych. Przez ocenę i weryfikację danych finansowych, biegły rewident może wykryć nadużycia, nadmierne zadłużenie lub inne problemy, które mogą zagrażać stabilności i możliwości kontynuowania działalności przez przedsiębiorstwa. Należy również dodać, że badanie sprawozdań finansowych dostarcza inwestorom, właścicielom, zarządowi i innym zainteresowanym stronom ważnych informacji, które mogą być wykorzystane do podejmowania decyzji. Biegły rewident analizuje dane finansowe, identyfikuje trendy, ocenia ryzyka i daje swoje rekomendacje, co pomaga w ocenie efektywności działalności i ogólnej kondycji finansowej przedsiębiorstw.

Swoje działania biegły rewident realizuje poprzez ocenę, czy przedstawione informacje w sprawozdaniu finansowym są zgodne z obowiązującymi przepisami prawnymi i standardami rachunkowości. Pomaga to w zapewnieniu uczciwości i transparentności procesu sporządzania sprawozdań finansowych oraz zabezpiecza przed ewentualnymi nieprawidłowościami.

Powyższe wskazania sprawiają, że wszelkie działania naukowe i praktyczne w zakresie poprawy jakości badania sprawozdań finansowych są pożądane. Obszar badawczy, którego sprawdzenia podjął się Doktorant jest, z powodu dynamicznie rozwijających się technologii, oczekiwań różnych interesariuszy, zmian prawnych i innych uwarunkowań, ważny i istotny dla rozwoju rynku gospodarczego zarówno w Polsce, Europie czy świecie.

Autorzy rozprawy (wstęp jest wspólnym dziełem obojga Autorów) jako uzasadnienie podjęcia dociekań naukowych dotyczących działania firm audytorskich oraz systemu nadzoru publicznego i ich wpływu na bezpieczeństwo obrotu gospodarczego wskazali także:

- 30-letni okres funkcjonowania ustaw o biegłych rewidentach,
- działanie od 13 lat (w 2022 r.) nadzoru publicznego nad działalnością firm audytorskich w Polsce,

- brak kompleksowych badań w temacie bezpieczeństwa obrotu gospodarczego w kontekście audytu sprawozdań finansowych, a także w zakresie kształtowania się wzajemnych relacji pomiędzy audytem sprawozdań finansowych a bezpieczeństwem obrotu gospodarczego.

Podsumowując powyższe rozważania należy stwierdzić, że podjęcie przez Doktoranta badań w określonym w rozprawie doktorskiej obszarze badawczym jest jak najbardziej uzasadnione zarówno od strony teoriopoznawczej, jak i empirycznej. Tytuł rozprawy jest adekwatnie sformułowany i w pełni koresponduje z zawartością merytoryczną rozprawy.

3. Układ rozprawy, wykorzystane źródła oraz metody badawcze

Rozprawa składa się ze wstępu (poprzedzonego częścią *Od Autora* oraz wykazem skrótów), pięciu rozdziałów, zakończenia oraz stosownych wykazów i spisów. Do rozprawy dołączono również jeden załącznik, którym jest tekst kwestionariusza ankiety. Całość rozprawy mieści się na 408 stronach, z czego merytoryczna część stanowi 367 stron.

Ocenie w trakcie dokonania tej recenzji podlega część, której Autorem jest mgr Andrzej Netter. Część ta zawarta jest na ok. 260 stronach i obejmuje części napisane samodzielnie: rozdział 1, rozdział 2 (bez podrozdziału 2.7) oraz podrozdział 3.6., a także napisany wspólnie z Współautorką rozdział 5, podrozdział 2.3, wstęp oraz zakończenie.

Struktura pracy jest standardowa, następstwo rozdziałów jest właściwe. Układ rozprawy jest przemyślany i służy odpowiedniej realizacji celu głównego, confirmacji lub falsyfikacji hipotezy oraz hipotez pomocniczych, a także poszukiwaniu odpowiedzi na pytania badawcze. Część rozprawy napisana przez Doktoranta stanowi istotny element całej rozprawy (pierwsze dwa rozdziały są konieczną „podbudową” dla dalszych rozważań naukowych) oraz jest odpowiednio merytorycznie i formalnie połączona z częścią Współautorki tworząc spójną i logiczną całość. Podział opracowania jest typowy dla rozpraw doktorskich tworzonych w dyscyplinie ekonomia i finanse. Podział ten oraz następstwo rozdziałów i ich wyczerpujące treści oceniam pozytywnie.

Pierwsze dwa rozdziały rozprawy (bez podrozdziału 2.7.) tworzą część teoretyczną rozważań naukowych Doktoranta. Część tę opracował w oparciu o szeroko i dogłębnie przeprowadzone badania literaturowe stosując metody indukcji, syntezy oraz dedukcji. W tej części odwołał się ponad 350 razy do różnych pozycji bibliograficznych z 493 pozycji

wykazanych w spisie bibliografii na końcu rozprawy. Poszczególne pozycje bibliograficzne są aktualne i odpowiednio zastosowane w rozprawie doktorskiej.

Część empiryczna została opracowana przez Doktoranta przede wszystkim na podstawie badań ilościowych. Do przeprowadzenia tych badań został wykorzystany kwestionariusz ankiety (składający się z 13 pytań merytorycznych oraz 4 pytań tworzących metryczkę), kwestionariusz ten stanowi załącznik do rozprawy doktorskiej. Ankieta została przeprowadzona za pomocą badań CAWI (*Computer-Assisted Web Interview*). Ankiety wypełniło 361 osób, z tego 9 ankiet zostało odrzuconych ze względu na niespełnianie przez respondentów założeń badania. Grupa badawcza została dobrana w sposób zróżnicowany i w mojej ocenie odpowiednio do zakresu badania. Niestety nie w każdej badanej populacji udało się uzyskać satysfakcjonującą ilość odpowiedzi, co w pewny sposób ogranicza możliwości ekstrapolacji wniosków.

Analiza odpowiedzi pozyskanych dzięki badaniom ankietowym została przeprowadzona przez Doktoranta różnymi narzędziami statystycznymi, wśród których wykorzystywał przede wszystkim: analizę wariacji, analizę czynnikową, test post hoc Nemenyi, test Shapiro-Wilka, test U Manna-Whitneya, test Kruskala-Wallisa, test rho Spermmana.

Przeprowadzone przez Doktoranta badania literaturowe, ilościowe oraz prezentacja wyników tych badań, a także merytoryczne formułowanie wniosków potwierdzają Jego umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, co stanowi spełnienie jednego z wymagań określonych w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2003 nr 65, poz. 595 z póź. zm., t.j. Dz.U. 2017 poz. 1789)².

Układ rozprawy, wykorzystane źródła, zastosowane metody badawcze oraz uzyskane wyniki oceniam wysoce pozytywnie.

4. Teza i cele badawcze rozprawy

We wstępie rozprawy przedstawione są cel główny, hipoteza główna, hipotezy pomocnicze oraz pytania badawcze. W przejrzysty sposób w formie tabelarycznej (tabela 1) Doktorant przedstawił we wstępie powiązania występujące pomiędzy poszczególnymi

---

² Art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2003 nr 65 poz. 595 z póź. zm.) na zasadach określonych w art. 179 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018 poz. 1669 z póź. zm.)

rozdziałami rozprawy a weryfikacją kolejnych hipotez pomocniczych i odpowiedziami na pytania badawcze. Przedstawiony we wstępie „zestaw badawczy” oraz jego realizacja w kolejnych częściach rozprawy zwieńczona wnioskami i rekomendacjami przedstawionymi w rozdziale piątym oraz zakończeniu dowodzi bardzo dobrego opanowania warsztatu badawczego przez Doktoranta.

Określenie celu głównego przez Doktoranta poprzedziły rozważania dotycząca uzasadnienia potrzeby eksploracji naukowej obszaru badawczego wskazanego w rozprawie. Celem rozprawy doktorskiej jest: *analiza instytucjonalno-prawnych uwarunkowań odnoszących się do audytu sprawozdań finansowych i ocena jego wpływu na bezpieczeństwo obrotu gospodarczego.*

Realizacja celu rozprawy została uwarunkowana weryfikacją hipotezy głównej: *działania firm audytorskich oraz system nadzoru nad firmami audytorskimi wpływają na wysoką jakość audytu sprawozdań finansowych, co w konsekwencji zwiększa bezpieczeństwo obrotu gospodarczego.*

W celu zweryfikowania hipotezy głównej w rozprawie sformułowano dziewięć hipotez pomocniczych, a także szesnaście pytań badawczych. Hipotezy te oraz pytania badawcze są bardzo szczegółowe, ale w niektórych przypadkach niebyły precyzyjne np. siódma hipoteza pomocnicza, w której określenie: *...działania podmiotów innych...* tworzy nieograniczone możliwości.

Cel rozprawy, hipoteza główna, hipotezy pomocnicze oraz pytania badawcze zostały dobrze sformułowane (uwzględniając uwagę sformułowaną w poprzednim akapicie) i są spójne z tytułem pracy. Cały ten „zestaw” oceniam bardzo pozytywnie.

Głównym osiągnięciem naukowym Doktoranta uzyskanym dzięki realizacji przedstawionych założeń jest opracowanie autorskiej koncepcji wpływu audytu sprawozdań finansowych na bezpieczeństwo obrotu gospodarczego. Osiągnięcie to należy uznać za oryginalne rozwiązanie problemu badawczego, które wpływa na rozwój nauki w dyscyplinie ekonomia i finanse oraz posiada potencjał zastosowania w praktyce gospodarczej. Oznacza to spełnienie przez Doktoranta kolejnego wymogu stawianego rozprawom doktorskim określonego w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule

naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2003 nr 65, poz. 595 z póź. zm., t.j. Dz.U. 2017 poz. 1789)³.

5. Ocena merytoryczna rozprawy

Ocenie merytorycznej została poddana części rozprawy napisana przez mgr. Andrzeja Nettera. Część ta obejmuje, jak już wspomniałem wcześniej, rozdział 1, rozdział 2 (bez podrozdziału 2.7) oraz podrozdział 3.6., a także napisany wspólnie z Współautorką rozdział 5, podrozdział 2.3, wstęp oraz zakończenie.

W rozdziale pierwszym Doktorant skupił swoje dociekania naukowe przede wszystkim na ocenie wpływu wiarygodności sprawozdań finansowych na bezpieczeństwo obrotu gospodarczego. Dociekania te przedstawił na tle analizy zagadnień dotyczących obrotu gospodarczego oraz roli i znaczenia wiarygodności informacji finansowych. Przedstawił także interesującą klasyfikację czynników ryzyka wpływającego na bezpieczeństwo obrotu gospodarczego.

Rozdział drugi został wykorzystany przez Doktoranta do przedstawienia zagadnień związanych z istotą audytu sprawozdań finansowych, a także jego celów i funkcji. Istotnym dla spójności i kompletności rozprawy doktorskiej było dokonanie analizy postrzegania audytu sprawozdań finansowych jako czynnika rozwoju rynków finansowych, w przypadku których bezpieczeństwo obrotu gospodarczego ma szczególne znaczenie. W rozdziale tym Doktorant określił, poprzez zaproponowanie autorskiej definicji, pojęcia: jakość audytu sprawozdania finansowego oraz wysoka jakość audytu sprawozdania finansowego. Do kolejnych Jego osiągnięć wyspecyfikowanych w tym rozdziale zaliczyć należy:

- klasyfikację wyników audytu sprawozdania finansowego przy zastosowaniu kryterium podmiotowo-przedmiotowego,
- wskazanie luki regulacyjnej w krajowych standardach badania dotyczących braku wymogu uwzględnienia perspektywy użytkownika sprawozdania finansowego przy formułowaniu przez biegłego rewidenta oceny w sprawozdaniu z badania,

---

³ Art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2003 nr 65 poz. 595 z póź. zm.) na zasadach określonych w art. 179 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. - Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018 poz. 1669 z póź. zm.)

- postulat odnoszący się do formy sprawozdania z badania uwzględniającej potrzeby użytkowników sprawozdania finansowego w zakresie informacji finansowych,
- zaproponowanie klasyfikacji ryzyk odnoszących się do wyników badania sprawozdania finansowego, obejmujących w szczególności ryzyko przekazu wyników audytu sprawozdania finansowego w sprawozdaniu z badania,
- przedstawienie interpretacji wzajemnych relacji pomiędzy ryzykiem badania a ryzykami dotyczącymi wyników audytu sprawozdania finansowego,
- zidentyfikowanie luki informacyjnej w działalności PANA polegającą na niepełnym informowaniu o przypadkach niskiej jakości badań wykonywanych przez firmy audytorskie i biegłych rewidentów.

Z ostatnim punktem, który został szerzej opisany na s. 122 rozprawy nie mogę się zgodzić ponieważ podawanie do publicznej informacji danych identyfikujących firmy audytorskie oraz kluczowych biegłych rewidentów pozwala zidentyfikować również podmioty gospodarcze, których sprawozdania finansowe były poddawane badaniu przez te firmy audytorskie lub tych kluczowych biegłych rewidentów co skutkować może niewłaściwą oceną ich stanu finansowego przez interesariuszy zewnętrznych. W wielu przypadkach oznaczałoby to wyrządzenie szkody badanemu podmiotowi gospodarczemu przez organy nadzoru (obecnie PANA) a nie firmę audytorską lub kluczowego biegłego rewidenta. Szczególnie dotyczy to sytuacji, kiedy zarzuty stawiane przez organy nadzoru w stosunku do firmy audytorskiej lub kluczowego biegłego rewidenta są bezskutkowe, a takich jest zdecydowana większość.

W związku z moimi wątpliwościami w tym temacie bardzo proszę Doktoranta o rozwinięcie Swojej koncepcji dotyczącej zwiększenia zakresu ujawnień w wykazach PANA o nałożonych karach dyscyplinarnych i administracyjnych w trakcie obrony rozprawy doktorskiej.

Dzięki przeprowadzonym badaniom, przede wszystkim krytycznej analizie literatury naukowej i aktów prawnych, Doktorant dowiódł w dwóch pierwszych rozdziałach, że wysoka jakość audytu sprawozdań finansowych wpływa pozytywnie na wzrost ich wiarygodności, a w konsekwencji jest istotnym czynnikiem wzrostu bezpieczeństwa obrotu gospodarczego.

Zawartość rozdziałów pierwszego i drugiego, których autorem jest Doktorant stanowi niezbędny fundament dalszych części rozprawy doktorskiej.

Ciekawą częścią rozprawy doktorskiej jest także podrozdział 3.6, w którym Doktorant przedstawił rolę nowoczesnych technologii i ich wpływ na proces zapewniania jakości audytu

sprawozdań finansowych. Jestem przekonany, że w tym temacie technologia „nie powiedziała” jeszcze ostatniego słowa i zostaniemy wszyscy zaskoczeni i to niemiłe. Myślę, że stwierdzenie Doktoranta: *...nie wszystko można zastąpić technologią i zawsze ważne będą relacje między biegłym rewidentem a badaną jednostką...* niedługo będzie stwierdzeniem dyskusyjnym.

W trakcie obrony rozprawy doktorskiej proszę Doktoranta o uzasadnienie powodów zaliczenia *wysokiej retencji klientów* do słabych stron w analizie SWOT przedstawionej (tabela 13) w tym podrozdziale.

Część teoretyczną rozprawy napisaną przez Doktoranta oceniam, mimo pewnych zastrzeżeń, wysoce pozytywnie.

Rozdział piąty jest częścią rozprawy napisaną przez oboje Współautorów. Należy stwierdzić, że proces badawczy przedstawiony w rozdziale piątym został starannie przygotowany i dokładnie opisany. Przedstawienie koncepcji badań, metodyki, metodologii, doboru próby badawczej oraz prezentacja wyników zasługują na najwyższe uznanie.

Analiza poszczególnych części recenzowanej rozprawy wskazuje na dobre zrozumienie, przez Doktoranta, poruszanej tematyki oraz uzasadnia stwierdzenie o bardzo dobrym opanowaniu przez Niego warsztatu badawczego i umiejętności stawiania oraz rozwiązywania problemów badawczych co ponownie potwierdza Jego umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

6. Formalna ocena rozprawy

Swoje wywody naukowe Doktorant ilustruje bardzo dobrze przygotowanymi graficznie rysunkami, tabelami i wykresami. Rozprawa doktorska jest doskonale opracowana pod względem formalnym - jest starannie sformatowana i zredagowana.

Jednak, mimo to, zdarzają się drobne uchybienia, takie jak np.:

- „personifikacja” niektórych tabel czy wykresów np. s. 26: *...ilustruje schemat 1*, s. 89: *...ilustruje to wykres 4*. W mojej opinii należy raczej stosować określenia: *zilustrowano na schemacie* czy *zilustrowano to na wykresie*,
- twarda spacja w tekście na s. 19,
- brak wcięcia pierwszego wiersza w akapicie na s. 33,
- literówka - ostatni wiersz s. 51.

Tych uchybień jest niewiele. Dysertacja napisana jest poprawnym językiem, chociaż zdarzają się wyrażenia potoczne.

Uchybienia formalne nie wpływają w żaden sposób na moją wysoce pozytywną ocenę rozprawy.

7. Wnioski końcowe

Recenzowana rozprawa doktorska jest wartościową pracą naukową, zarówno pod względem teoretycznym, jak i aplikacyjnym. Wypełnia lukę w warstwie teoretycznej oraz empirycznej w zakresie poprawy jakości audytu finansowego. Świadczy o właściwych umiejętnościach badań teoretycznych Doktoranta w zakresie ekonomii i finansów, jak również doboru i wykorzystania odpowiednich narzędzi badań empirycznych w zakresie identyfikacji i rozwiązania problemu naukowego oraz weryfikacji stawianych hipotez badawczych.

Recenzowana rozprawa doktorska mgr. Andrzeja Nettera pt. *Audyt sprawozdań finansowych i jego wpływ na bezpieczeństwo obrotu gospodarczego*, (wraz z Współautorką mgr Dorotą Będziak) napisana pod kierunkiem promotora prof. SGH, dr hab. Joanny Wielgórskiej-Leszczyńskiej, w pełni odpowiada wymogom stawianym pracom doktorskim w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2003 nr 65, poz. 595 z póź. zm., t.j. Dz.U. 2017 poz. 1789)⁴.

Na podstawie powyższego wnoszę o dopuszczenie Pana mgr. Andrzeja Nettera do obrony rozprawy doktorskiej, jednocześnie na podstawie argumentów przedstawionych w recenzji wnoszę do Rady Naukowej Dyscypliny Ekonomia i Finanse Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie o wyróżnienie rozprawy doktorskiej w stosowny sposób.

---

⁴ Art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2003 nr 65 poz. 595 z póź. zm.) na zasadach określonych w art. 179 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. - Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018 poz. 1669 z póź. zm.)